

δοχή του "Οθωνος.—Όπου θηρώνει ο 'Ανδρέας Ζαΐμης.—Μια λύσις.

Τό φέσι, τό ιστορικό μας αυτό κάλυμμα που έτίμησαν οι άνδρες του 'Ιερού 'Αγώνος, σιγά—σιγά εξαφανίζεται. Για να τ' άπαντήσουμε όπως σχεδόν ήτανε στά χρόνια εκείνα, πρέπει να πάμε σέ κανένα όρεινό χωριό του Μωριά ή της Ρούμελης, σέ κανένα νησί των Κυκλάδων όπου τό φορούν ακόμη μερικοί γέροντες. Οι νέοι συμμορφώνονται με τόν Εύρωπαϊκό πολιτισμό της ρεμπουλίκας ή του κασκότου. Πρό δεκαετίας ακόμη υπήρχε ένα φεσοποιόν στας 'Αθήνας κοντά στό Δημοπρατήριο. "Έκλεισε κι' αυτό, γιατί δέν είχε άρκετούς πελάτας. "Ας όξουμε λοιπόν μία ματιά στην ιστορία του φεσιού :

Και έν πρώτους τό όνομα του. Οι γεωγράφοι και ιστορικοί συμφωνούν ότι τό φέσι έβγήκε τό πρώτον από τή βιομηχανική πόλι Φέζ, πρωτεύουσα του Μορόκου, από την οποία και όνομάσθη. "Επειτα ή κατασκευή των φεσιών διεδόθη στην Τούδα, Βαρθαρία κλπ. Είνε δέ γνωστόν ότι άρίστης ποιότητας φέσια εδωρούντο τά Μπαρμπάρεζικα και Τουνεζίνικα. "Ο περιηγητής Φέλιξ Μπασούδ γράφει ότι, κατά την εποχήν της Τουρκοκρατίας, με καράβια Τουνεζίνικα εκομίζοντο στά λιμάνια της Μεθώνης και Κορώνης φορτία φεσιών και από κει, με τό εμπόριο, εσκορπίζοντο σέ όλη την "Ελλάδα. "Επειτα, ιδρύθησαν φεσοποιεία στη Γένοβα, στη Βενετία και στη Γαλλία. Μετά την άπελευθέρωσι της "Ελλάδος ιδρύθησαν και στας 'Αθήνας, κοντά στην Παλαιά "Αγορά.

Κύριο χαρακτηριστικό του φεσιού ήταν πάντοτε τό κόκκινο χρώμα. Φέσια άσπρα λίγα ήταν στό εμπόριο, ίδιως μερικά κί τις γυναικες που τά σκέπαζαν με μαγδύλια ή κεντήματα. "Αλλο χαρακτηριστικό του φεσιού εινε ή φούνια. "Η λέξις εινε ξενική. Κατά τό σοφό Μουστοζούδη παράγεται από τή λατινική fundra που σημαίνει σπενδώνη. "Η φούνια γινότανε από σφιρτό μετζέ, χρώματος μπλε βαθύ ή και μαύρου. Οι φούντες των γυναικων φεσιών ήταν μακριές, έφταναν ως στη μέση των, στολισμένες με χρυσούς κόμπους.

Στην κορυφή του φεσιού έβραζαν στρογγυλό κέντημα από χρυσό σπειρίθια, τό λεγομενον π α π ά ζ ι. Στας 'Αθήνας αί γυναικες πρό του 1821 έφορούσαν τό φέσι με κ α φ ά λ ι, δηλαδή μία λουρίδα βελουδένια ή μεταξινή ολοκέντητη με χωράφι, μαργαριτάρια, άλλους πολύτιμους λίθους, την οποία περνούσαν κάτω από τό σαγόνι και τή θέναν γύρω από τό φέσι στους χροτάφους. Στά άρχεϊα της "Ιστορικης "Εταιρείας σώζονται 60 προϊκοσύμμερα "Αθηναϊκά συνταχθέντα ένόμιον νοταριών από του έτους 1749 έως 1774. Σέ αυτά μεταξύ των άλλων προϊκων, σημειώνονται και φέσια γαιμπού και νύφης και παπάζια κλπ : «φέσι τζεντιστό, διατζεντιστό, χρυσό, ρικαμάδο, σκέτο, σαντέ, άσπρο, μαργαριταρένιο, μπαρμπάρεζικο κλπ».

Πρό της "Επαναστάσεως τό σχήμα του φεσιού ήταν σχεδόν όμοιο παντού. Μετά την "Εκανάστασιν όμως, που οι "Ελληνες άπέκτησαν έλευθερία και στη φορεσιά τους, άλλαξε και τό σχήμα. "Εφορούσαν τότε τριών μεγέθων φέσια : τό μικρό άρχικό φέσι που είχε σχήμα ήμισφαιρίου, τό μεγάλο κυλινδρικό, που τό φορούσαν ή όρθια και άτσάκιστο έντελώς ή τσακισμένο πίσω ή προς τ' άριστερά και τέλος φέσι μεσαίου μεγέθους, άτσάκιστο. Τό ψηλό κυλινδρικό φέσι τό φορούσαν οι πρόκοιτοι, που είχαν έξουσία πολιτική, ή οι διδασκαλοι. "Η φούνια του φεσιού τούτου, ίδιως στην "Υδρα δέν εζομετότανε, άλλ' εσκέπαζε άκτινωτάως όλη την κορυφή. Τό φορούσαν δέ έντελώς κάτω στο κεφάλι, και για να μη τσακίζεται από τό βάρος του γίνοντανε μέσα με χοντρό χαρτόνι. Ψηλό φέσι έπίσης φορούσαν και οι πρόκοιτοι του Μωριά, τ ο υ ν ε ζ ι λεγομενον. Στις παραθαλάσσιες πόλεις, όπως στο Γαλαξιδί φορούσαν φέσι ψηλό με πλατεία σ ε ρ β ε τ α κ, δηλαδή μαντιλι μεταξωτό δεμένο γύρω από τό φέσι και τό κεφάλι σά φασκιά. Οι Σουλτάτες και α λοι βουνισιοί "Ελληνες φορούσαν φέσι μικρό με σαρία μακρού που τό τύλιαν γύρω και τό άφηναν να πέφτει στους ώμους.

***

Μετά τον 'Αγώνα, στην "Υδρα, Σπέτσες, Κρανίδι, Σάμον, Ψαρά, είχε καθιερωθεί για όλες τις κοινωνικες τάξεις φέσι μεσαίου μεγέθους με μικρή κωνοειδή φούνια.

Σχετικώς με τό χαιρετισμό, προσθέτομμε ότι οι φεσοφόροι δέν βγάζουν τό φέσι τους στο δρόμο ή στις επισκέψεις, αλλά χαιρετούν με κλίση της κεφαλής. Παλαιότερα μάλιστα χαιρετίαν φέροντες τό δεξι χέρι στο στήθος. Είνε δέ πράγματι δύσκολο στους φεσοφόρους να βγάξουν και να ξαναβάξουν κάθε στιγμή τό κά-

Η ΑΝΕΚΔΟΤΗ ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΟΥ ΑΝΔΡΕΑ ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΥ

[Μετάφρασις εκ του 'Ιταλικού και ύποσημειώσεϊς του κ. Χαρίλ. 'Αντωνίου. Ουδεις έχει δικαίωμα άνάη-μοσιεύσεως και εκδόσεως εκτός του μεταφραστού.]

(Συνέχεια εκ του προηγουμένου)

Στις 4 του Νοέμβρη (ν.η) 1869 με είδοποιήσαν επίσημως πως ή δίκη μου με τή Σύνοδο θα γινότανε στις 13/25 του Νοέμβρη.

Δέ μερσούσα να παραγγείρω τό σοβαρότητα της καταστάσεως, την οποία αυτή ή Σύνοδος άνομφιβόλα άγνούσε ολοκληρωτικά.

"Η Σύνοδος δέν έβλεπε σ' όλα έτοϋτα παρα τό Λασκαράτο άδωνη ή συνεπίως άξιο τή τιμωρία. Για με τ' μέρος αυτό της ύποθέσεως ήταν τό λιγώτερο σπουδαίο έκεινο, που άπασχολούσε περισσότερο τό πνεύμα μου ήταν ή "Ελευθερία της συνειδήσεως, που άντιστεκότανε στο θρησκευτικό άπολιταρχισμό, ή τυραννία, που έξουσιόκτουνε από τό λιγώτερο διανοούμενο μεροστής κοινωνίας άπάνω στη συνείδηση των σχετικά μορφωμένων και φρονίμων ανθρώπων.

"Εκει ήταν τό σημείο, που ετειναν όλες οι δυνάμεις της ψυχής μου. "Επειδή λοιπόν άργήθηκα κάθε δικηγόρο να με ύπερασπισή, άρχισα άμέσως να ετοιμάζω, για την ήμερα της σύζησεως, μίαν έπιστομήνια, που άκόμα δέν την είχαν ιδεί την Κεφαλονία, μά δημόσια έξέταση των παραδόσεων της "Εκκλησίας, των υποτιθέμενων άξιοματων της και των άλαστονικών ισχυρισμών των παπάδων στην τυφλή πίστη του λαού.

Είχα μετά φροντισμένα γαρμένη την έξέταση όλων αυτών των θρησκευτικών άδελωτήτων και δέν έβρινε παρα να την διαβάσω μπροστά στους ένόρκους και στο κοινό, που δέν έλειπε να είναι πολυάριθμο. "Εντω' έκεινός της ήμερας κι' ή κατάσταση του Λάργγα μου ήταν καλλίτερη (1).

"Εστειλα έγγραφες προσλήσεις για τό άκροατήριο, στο Δεσπότη μας, στο Νομάρχη, στο Δήμαρχο, σ' όλους τους πρόξενους, και δημοσίεψα στην "Εφημερίδα του 'Αρχοντα λιού μία γενική πρόσκληση σ' όλους, όσοι θα ήθελαν να μ' τηρήσουν με την παρουσία τους, προσκαλώντας ιδιαίτερα τους πατέρες και τες μητέρες. Μ' όλο που όλη αυτή ή δημοσιότητα έγινε μες στα μάτια του Προέδρου του Δικαστηρίου, του έγραψα, για να τον πληροφορήσω για όλες μου τες προσπάθειες, όσα νάχη διαλέσει εκείνη την ήμερα άθισμα άκροατηρίου και των παρακαλεσα φυσικά να λάβη τ' άναγκαία μέτρα για να υπάρξουν φέσεις κι' άντους τους άκροατές, για τες κρισιες, αν ερχόντανε, και για μερικά έπίσημα πρόσωπα.

Τέτοια ήταν τά σκεδιά μου κι' όλες οι προετοιμασιες, που έκανα δημοσίως, ενφ οι άντιθετοί μου ένεργούσαν, φαίνεται, βουβή κι' άντιθέτα.

"Ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου κι' ο Εισαγγελέας, άνθρωποι κοινοί, ήταν άφοσιωμένοι στους άντιθετούς μου. Μου είχαν όρισει πως δέν ελγα τό δικαίωμα, που μου έδινε ο νόμος, να ύπερασπισθώ μόνος μου. "Ο Πρόεδρος ελχε άνάθεσι σ' ένα δικηγόρο, τον Κο Βαλασμάκη, τή φροντιδα της ύπερασπισής μου, την οποία έπρεπε να ύποστώ. Είχαν λάβει όλα τά μέτρα να με θυσιάσουν. Σχγνά στέ: "Ελαρχιες οι καλύτεροι υπάλληλοι γίνονται τυράννοι.

"Ενα σκαμνί, προορισμένο για τους κακούς μου, ελχε τοποθετηθι στο μέσο της αίθουσας για μένα, κι' ο Εισαγγελέας από την έπίσημη έδρα του έμελλε να με φορώση βρισιές και προσβολές, άπάνω σ' αυτό τό σκαμνί της καταδικής, που ήμουν τοποθετημένος. ("Ακαλουθεϊ)

Σημ. Μετ. 1) "Επασχε πάντα ο Λασκαράτος από άρρώστια των φωνητικών όργάνων.

λυμιά τους. "Ο χαιρετισμός του Βασιλέως από τους ένόμιον του παρισταμένους φεσοφόρους δι' άποκάλυψης της κεφαλής ώριόθη τις πρώτες μερες που ήρθε ο "Οθαν στο Ναύπλιο (18 "Ιανουαρίου 1833). "Η άφορη ήνε λιγάκι άστεια και την άντιγράφουμε από τό ήμερολόγιο Εύρωπαϊού χρονολόγιο της εποχής εκείνης :

"Από την ήμερα που ήρθε ο "Οθαν στο λιμάνι του Ναυπλίου, ως την ήμερα που μπήκε πανηγυρικώς στην πόλι έπέμασε μία βδομάδα, άπαραίτητη για τις ετοιμασιές, σηματοπολιτισμικές, άφιδες κλπ. Στο μεταξύ, διάφορες έπιτροπές εζήτησαν να επισκεφθούν τό νεαρό Βασιλεία στο πλοίο του «Μαδαγασκάρη» και να του ύποβάλουν τά σέβη τους. Και πρώτη ή Δικαιητική "Επιτροπή, δηλαδή οι Γ. Κουντουριώτης, Δημ. "Υψηλάντης, Α. Ζαΐμης, Γα. Κολέττης, Κ. Βότσαρης, Α. Μεταξής και Α. Παλαπούτας. "Αλλά όσοι άπ' αυτών εχόντων ήταν φροντανελλοφόροι δέν ήθελαν να χαιρετίσουν τον Βασιλέα με άποκάλυψιν της κεφαλής. Πρό πάντων έπέμνε ο 'Ανδρ. Ζαΐμης, ο όποιος φορούσε φέσι με σεβέτεια και ισχυρίζετο ότι ούτε μπροστά στο Σουλτάνο δέν έγεινε τούτο.

"Η "Αντιβασιλεία εθώθησε σπουδαίο τό γεγονός και εσέκθη να κανονισή μία φορά για πάντα τον τρόπο του χαιρετισμού του Βασιλέως. "Υστερα από πολλές συσκέψεις και... ύπουρκια συμβούλια, άπεφασισθη για μείνον έλευθερο οι "Επιτροπές να χαιρετήσουν τον Βασιλέα όπως προτιμούσαν : "Η κατά τον τρόπο των "Ανατολικών λαών φέροντες τό χέρι στο κεφάλι, άλλα σκύνθοντες μπροστά στο Βασιλέα και φιλονύτες τά πόδια του κλπ. ή κατά τον Εύρωπαϊκό τρόπο, ξεσκεπάζοντες τό κεφάλι τους. Οι "Επιτροπές έπροτίμησαν τό δεύτερο τρόπο, με τον όποιον συνεμορφώθη άναγκαστικώς και ο Ζαΐμης.